

30 august, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA SIMFONICĂ DIN LONDRA

Sir **SIMON RATTLE** dirijor

Mahler Simfonia nr. 9

Andante comodo / Im Tempo eines gemächlichen Ländlers (În tempo de ländler confortabil) / Rondo-Burleske / Adagio

Simfonia a IX-a de Gustav Mahler (1860-1911) a fost ultima lucrare terminată a compozitorului în 1909, el murind de inimă doi ani mai târziu. Este o simfonie ce se îndepărtează foarte mult de tradiția clasică, în primul rând ca structură generală: două părți lente care încadrează două rapide – în mod normal, distribuția mișcărilor e inversă. A doua diferență esențială este stilul polifonic extrem de complex al lui Mahler, pe straturi orizontale care se desfășoară cumva pe cont propriu, cu teme diferite ce se aud simultan.

Prima parte – lentă, *Andante comodo* – are în principiu forma de sonată, dar organizarea interioară a secțiunilor „clasice” nu mai are nimic clasic. Tema principală, bunăoară, nu e enunțată ca atare ci se naște treptat, prinde contur puțin câte puțin, ca din ceață. Mai mult, e alcătuită din disonanțe lăsate în general nerezolvate: secunda descendentă, care e sufletul acestei teme, rămâne aproape tot timpul suspendată pe treapta a doua și, chiar dacă tonica e atinsă la câte un sfârșit de frază, acordul pe care se reazemă e de regulă disonant, inclusiv cel cu care se încheie mișcarea! Dezvoltarea – enormă – e formată dintr-o alternanță de momente calme cu pasaje învolburate, tensiunea acumulându-se până la un punct culminant care sună ca un strigăt de durere. După care totul se liniștește pentru a se transforma într-o „greoaie procesiune funebră”, după cum notează chiar autorul în pasajul dinainte de repriză. Repriza se deschide cu tema principală, dar fără seninătatea de la început. Acum e distorsionată, parcă îndoliată. Vocile se distanțează, flautele urcă în „stratosferă”, bașii se agită subteran pentru ca la final, discursul să se destrame în registrul înalt, topindu-se în azur.

Partea a doua, vioaie, „în tempo de ländler confortabil”, e formată de fapt din două *ländler* care încadrează un vals. Dar să nu ne imaginăm că e vorba de dansuri clar conturate. Nu numai că temele seamănă între ele, dar sunt dezvoltate împreună, motivele se amestecă. O mică observație: tema celui de al doilea *ländler* e formată din secunde descendente lăsate în suspensie, ca în tema principală a primei părți.

Partea a treia, într-un tempo *Allegro assai* – „foarte hotărât” precizează compozitorul –, are caracter de burlescă și formă de rondo. Iar ceea ce Mahler nu mai spune e că avem de-a face cu o fugă – foarte „neortodoxă” dar totuși o fugă. Asemenea părții I, și aici tema principală se constituie treptat. De fapt, totul în această simfonie este evolutiv și fluctuant – și cu o notă de duritate în burlescă, spre deosebire de *ländlerul* mai delicat. Mișcarea are două cuplete, iar după primul intervine o dezvoltare care combină temele deja auzite cu anticiparea celei din al doilea cuplet. Care și ea anticipă – printr-un grupet caracteristic – tema finalului... Între burlesca ce frizează grotescul și acest ultim cuplet, venit parcă din altă lume, contrastul e total. Ceva similar, dar de mai mici proporții, se produsese și la sfârșitul primei părți: o atmosferă rarefiată conducând spre dematerializarea finală. Acum însă totul e la alt nivel, avem viziunea unei lumi de o incredibilă frumusețe. Parcurend muzica acestei simfonii, care în mare parte e dureroasă și chiar încrâncenată, uităm că Mahler a fost de fapt un mare liric, că a scris pagini de o poezie fără seamăn. Iar melodiosul grupet care ne încântă în acest pasaj va constitui miezul finalului *Molto adagio* al lucrării.

Program

Partea a patra de un lirism intens, îmbracă o formă tripartită A B A. Suntem în prezența unei melopei *sui generis*, formate din mai multe planuri sonore ce se desfășoară simultan, repartizate fiind la toate vocile orchestrei, de la două la douăzeci, în funcție de intensitatea sonoră. Atenția ascultătorului se îndreaptă de la una la alta, atrasă de diversele motive pentru că Mahler lucrează de fapt în mozaic, cu frânturi melodice care se combină și recombina în fraze lungi, acumulând tensiuni lirice sau trecând brusc la o altă etapă a acestei emoționante confesiuni, cum puține s-au scris vreodată. De notat că melodiile sunt efemere, apar și dispar pentru a fi înlocuite cu altele, dar cel care ne însoțește mereu e duiosul și visătorul grupet, prezent aproape tot timpul și la toate vocile. În fond, grupetul nu e atât de important în sine cât prin aceea că servește ca un fel de trambulină pentru a lansa melodia în diverse direcții, uneori și cu o sextă în sus. Trebuie reținută și partea centrală a finalului, cu un tremolo lent la clarinet și harpă și cu melodia la suflătorii de lemn. Asta se aude întocmai și în ultimul lied din *Cântecul pământului* terminat de curând. Și mai tulburător e poate faptul că acel „Ewig” („pururi”) cu care se încheie liedul e exact secunda Simfoniei, din tema principală a primei părți. Că Mahler, suferind de inimă și-a presimțit sfârșitul este cert. Și mă întreb dacă nu cumva chiar l-a trăit mental. Ultimele măsuri ale Simfoniei poartă indicațiile: *adagissimo*, „ezitant”, „cu surdină”, „extrem de lent”, *pppp*, *morendo*. Și când muzica încremenește, ai senzația că nu s-a terminat doar lucrarea, s-a terminat totul...

Alice Mavrodin

Orchestra

Orchestra Simfonică din Londra, prescurtat LSO, a fost înființată în anul 1904, fiind una dintre primele orchestre modelate de muzicienii săi. De atunci, generații de talente remarcabile au consolidat reputația LSO privind calitatea fără compromisuri și repertoriile inspiraționale. LSO este orchestra rezidentă în Barbican – sufletul cultural al Londrei. Orchestra se adresează publicului internațional prin turnee și rezidențe artistice – în orașe precum Paris și Dortmund, la Festivalul de la Aix-en-Provence

și alături de Academia de Muzică din Santa Barbara – și prin parteneriate digitale, cât și un amplu program de transmisii online în direct și la cerere.

Prin intermediul unui program comunitar și de învățământ de top la nivel mondial, LSO Discovery, LSO pune în contact oameni din toate categoriile sociale cu puterea muzicii de calitate. Muzicienii din LSO sunt inima acestui program unic, conducând ateliere de creație, îndrumând tinere talente strălucitoare, susținând concerte gratuite pentru comunitatea locală și folosind muzica pentru a sprijini adulții cu dizabilități de învățare. Muzicienii din LSO vizitează, de asemenea, spitale pentru copii și conduc programe de formare pentru profesorii de muzică.

În 1999, LSO și-a înființat propria casă de discuri, LSO Live, și a revoluționat modul în care este înregistrată muzica orchestrală live, cu peste 150 de înregistrări lansate până în prezent. În total, LSO a realizat mai multe înregistrări decât orice altă orchestră și folosește, de asemenea, servicii de streaming pentru a se adresa unei audiențe mondiale care însumează milioane de iubitori de muzică ce ascultă online în fiecare lună. Prin muzică inspirațională, programe educaționale și inovații tehnologice, activitatea LSO se extinde mult dincolo de sala de concerte.

Sir Simon Rattle s-a născut în Liverpool și a studiat la Academia Regală de Muzică. De-a lungul carierei sale a fost director artistic și dirijor șef al Orchestrei Simfonice din Berlin și al Orchestrei Simfonice Radio Bavareză; director muzical al Orchestrei Simfonice din Londra; artist principal al Orchestrei Secolului Luminilor; patron fondator al Grupului de Muzică Contemporană din Birmingham.

Sir Simon a realizat peste 70 de înregistrări pentru casa de discuri EMI (în prezent Warner Classics) și a primit numeroase premii internaționale prestigioase pentru înregistrările sale realizate la diferite case de discuri. Printre înregistrările la EMI se numără *Simfonia Psalmilor* de Stravinski (care a primit un premiu Grammy pentru cea mai bună interpretare corală), *Simfonia fantastică* de Berlioz, *L'enfant et les sortilèges* de Ravel, *Suita Spărgătorul de nuci* de Ceaikovski, *Simfonia nr. 2* de Mahler, *Ritualul primăverii* de Stravinski și *Clopote și Dansuri simfonice* de Rachmaninov, toate înregistrate cu Filarmonica din Berlin. Printre cele mai recente înregistrări ale sale se numără

Le damnation de Faust de Berlioz, *Woven Space* de Helen Grime, *Pelléas et Mélisande* de Debussy, *Remembering* de Turnage și Oratoriul *Iisus pe Muntele Măslinilor* de Beethoven, toate lansate de casa de discuri proprie a Orchestrei Simfonice din Londra (London Symphony Orchestra, LSO Live).

Sir Simon are turnee regulate în Europa și Asia și are relații solide și de lungă durată cu cele mai importante orchestre din lume. Dirijează în mod regulat Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, Staatskapelle Berlin, Deutsche Symphonieorchester Berlin, Orchestra Filarmonică din Berlin și Filarmonica din Cehia. Printre cele mai recente și importante momente din domeniul operei se numără *Manon Lescaut* cu Deutsche Oper Berlin, *Der Rosenkavalier* cu Metropolitan Opera New York, *Jenufa* de Janáček cu Deutsche Staatsoper Berlin și *Tristan und Isolde* cu Orchestra Simfonică din Londra la Festivalul d'Aix en Provence.

Educația muzicală este de o importanță capitală pentru Sir Simon, iar parteneriatul său cu Berliner Philharmoniker a deschis noi drumuri cu programul educațional Zukunft@Bphil, care i-a adus Premiul Comenius, Premiul Special Schiller din partea orașului Mannheim, Camera de Aur și Medalia Urania. El și Berliner Philharmoniker au fost, de asemenea, numiți ambasadori internaționali ai UNICEF în 2004 – prima dată când această onoare a fost conferită unui ansamblu artistic. În 2019, Sir Simon a anunțat crearea Academiei LSO East London, înființată de Orchestra Simfonică din Londra în parteneriat cu 10 cartiere din estul Londrei. Acest program gratuit are ca scop identificarea și dezvoltarea potențialului tinerilor din estul Londrei, cu vârste cuprinse între 11 și 18 ani, care dau dovadă de un talent muzical excepțional, indiferent de mediul lor sau de situația financiară. Sir Simon a primit, de asemenea, mai multe distincții personale prestigioase care includ titlul de cavaler în 1994, a devenit membru al Ordinului de Merit din partea Majestății Sale Regina în 2014 și a fost recent decorat cu Ordinul de Merit la Berlin în 2018. În 2019, Sir Simon a primit Freedom of the City of London.

În stagiunea 2022-23 va dirija Orchestra Simfonică din Londra, Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks Staatskapelle Berlin, Orchestra Filarmonică din Berlin și Orchestra Filarmonică Cehă pentru concertele speciale „Freedom”. Se va întoarce la Deutsche Staatsoper Berlin pentru a readuce în atenția publicului *Idomeneo* de Mozart, iar în vara anului 2023 se va întoarce la Festivalul Aix-en-Provence cu Orchestra Simfonică din Londra, unde va dirija opera *Wozzeck* de Berg, în producția lui Gerard McBurney. Va susține un turneu în Japonia și Coreea de Sud cu Orchestra Simfonică din Londra, iar mai târziu în această stagiune vor întreprinde un turneu în Australia.

©Mark Allan